

Мікель-Анджело

Еміль Верхарн

Як Анджело в капелу Сікстінську ввійшов
Забила в скроні кров,
Немов би він у щось вслухався,
А зір його у височінь вдивлявся,
І кроком він обчислив відстань вівтаря,
І промінь дослідив, що в вікна лле зоря,
І довго міркував, як легше побороти
І загнuzдати коней творчої роботи.
А потім він пішов до смерку на село.

І обрисом могутнім впали на чоло
І лінії долин, і контури узгір.
І у вузлах дерев вбачав уважний зір,
Коли вітри гілля ламали й гнули,
Натугу спин гнучких і м'язи, наче кулі,
І порив дужих рук за обрій мовчазний.
І перед ним простягся цілий рід людський
— Задума, жести, спокій, пози й рухи —
В тілесних образах речей і їх потуги.
Він повертався в місто у п'тьмі нічній.
Про славу мріяв, слав прокляття їй,
Адже видінь мінливих дим кошлатий
Безсилий втілитись у форму статуй.

Другого дня, мов виноград п'янкий,
Нарешті луснув кетяг творчої досади,
І в полудень ясний
У гніві він пішов до папи у палати.
"Нащо мені, Буонаротті,
Веліли ставить статуї святі
В капелі темній, мов у гроті,
В п'тьмі густій, у чорній тісноті?
І млисті вікна там, і там непевні мури,
І в найясніший день там душить ніч похмура!
І нащо мушу тінь я золотить,
І обертать п'тьму в ясну блакить?
І потім ще, скажіть, який це дроворуб

Постачить стільки лісу для споруди?"
І папа відповів — спокійно, ледве чути:
"Я віддаю найбільший ліс на зруб".
І вийшов Анджело, і повернув у Рим,
Розгніваний на папу, в запалі страшнім.
Йому здавалося, що в кожному палаці
Із закутків кепкують вороги,
Глузують без жалю з його тяжкої праці,
З величного мистецтва, з творчої снаги.
І сні його проймали в дикім шалі
Бурхливі пориви і задуми зухвалі;
Коли спочить на ліжку він приліг,
Він втамуватиме огонь душі не міг;
Він весь тремтів, немов стріла вразлива,
Що, вп'явшись у стіну, тріпоче мовчазлива,
Щоб роз'ятрить свій біль в самотині,
Він слухав скарги та жалі рідні.
Його жахливий мозок клекотав огнями,
Що полум'ям здіймались над думками.
Але що тяжче він страждав,
То більшої гіркоти зазнавав,
Що більше перепон нових знаходив,
Щоб віддалити чудо й подив,
Якими мав зайнятись дивний труд, —
То краще гартувався в його душі великій
Таємний витвір огнеликий,
В якому страх, і захват, і тріумф облуд.
В травневий день, на ранньому світанку.
Ввійшов в капелу Анджело ясний,
І зачарований віддався без останку
Величним задумам, мов силі осяйній,
І порух світлих мас і злами чистих ліній
Вставали перед ним у дивному тремтінні.
І перед ним підносились риштовання міцні,
Якими він би міг зійти до неба в далині.
Яскравим сяєвом здіймалося проміння
І барвами всипало мовчазне склепіння.
І Анджело угору сходами зійшов,
Ступаючи по три серед струнких основ.
І запалився зір його видіннями новими,
Він гладив камінь пальцями гнучкими,

Який він мусить славою й красою одягти.
А потім він зійшов з страшної висоти
Й замкнув своїй химері
Двері.

І там він зачинивсь на місяці й на роки,
Замкнувся від людей в самотині
Коло тяжкої праці в гордій таїні;
І кожен день його ступали кроки
Через поріг капели рано на зорі,
І, наче впертий наймит, у своїй норі,
Поки обійде сонце колом неозорим.
Він знемагався над безсмертним твором.

І ось
Уже дванадцять тіл із мармуру звелось:
Серед семи пророків п'ять сивіл,
Що мов ось-ось майбутнє прочитають
У текстах книг, серед камінних брил,
Які вони в руках своїх тримають.
Уздовж карнизу із ребром гінким
Летять тіла сплетінням осяйним;
Над сяєвом плечей і голою спиною
Звелися орнаменти дивною габою.
Тримають діти на собі фронтон.
Гірлянди всюди в'ються круг колон;
І мідний змій з печери виповзає,
Юдита в Олоферновій крові втопає,
А Голіаф упав, мов істукан,
І в небеса благання шле Аман.

Без помилок і без зупинок,
Без відпочинку, з кожним днем,
Вивершувався твір, немов якийсь будинок;
І під різцем засяяло Буття серед склепіння;
Там бог, немов боєць, метав каміння
У хаос темний ґрунту і води;
Там сонце й місяць значили сліди
Своїх орбіт у світових просторах.
Іегова літав у сяйвах неозорих
На крилах вітру в прірві світовій;

І небо, й море, й гори, — все у млі густій
Вирізьблювалось обрисом яскравим;
Дивилась Єва поглядом ласкавим,
Схиляючись перед творцем без мук;
Адам, торкаючись владичних рук,
Відчув у власнім серці творчі сили;
І жертви Каїн з Авелем палили;
І демон-спокуситель там до древа припадав,
Мов жінка вигинаючись, лукаво спокушав;
Під виноградною лозою золотою
Сп'янілий Ной простягся на землі;
І пінявий потоп на водянім крилі
Простягся над земною долиною.

І цей гігантський труд, що Анджело здолав,
Огнем Ієгови до краю спопеляв,
Його могутній розум бризкав творчим палом;
Плафон прикрасив він малюнком небувалим
Створінь величних, дужих і ясних.
Суворий і жахний його натхненний лик,
Мов геній Данте чи Савонароли.
В уста вкладав він не свої глаголи,
І не його жадоба очі зайняла,
Та з тулубів живих, з високого чола
Душа його глибока промовляє.
Він цілий світ і людство відтворне
Велично так, що той, кого манить
Могутній гордий дух ума людського,
В капелі Сікстінській побачить вмить
Величний літ його у дивнім жесті бога.

Був день осінній свіжий і ясний,
Як зрозумів митець,
Що твір його великий чарівний,
І що трудам його кінець.
І похвала кругом здіймалась, мов приплив
Бурхливих хвиль, мов рев морських валів.
Та папа Юлій Другий хмарний від вагання.
І полум'ям пекло його тяжке мовчання.
І майстер знов замкнувся у собі,
До мук старих вернувся у журбі,

І гордість, і підозра, з їх пекучим шалом,
І зненависть до лжі,
Промчались у душі
Сумного Анджело — трагічним ураганом.

Переклад: Микола Терещенко